

הַכֶּנֶה לְלֵיל הַסֵּדֶר מִשָּׁלֵם

עצות, הנהגות, חידושים

בְּחֶסֶד ה'
יַעֲקֹב פִּיזָן

מהדורה שביעית
חג החרות תשפ"ד
פעו"ק ירושלים תובכ"א

שיעורי מצוה – למצוות "ליל הסדר"

ע"פ פסקי הגאון ר' דוד צבי שאול שליט"א (מה"ס "בית דוד", ומו"ץ ק"ק 'היכלי התורה)

המשקל – נפח	לגר"ח נאה	לחזו"א (להומרא)
כזית מלח	13 גרס	24 גרס
כזית מלח	14 גרס	26 גרס
כזית מלח	22 גרס	40 גרס
כזית מרור	27 גרס	---
כורך שיעורי "כורך" למי שקשה	מלח קשה מכונה: 10 גרס מלח קשה עבולת יל: 11 גרס מלח רכה (ספרדי): 17 גרס והמרור בכורך: 20 גרס	---
שיעור רביעית	86.4 מ"ל ויש מקליו: 80 מ"ל	150 מ"ל

זמן אכילת השיעורים לכתחילה 4 דקות. ולחולה וזקן (עדיף שיפורר את המצה) עד 6 דקות!

לחובבי הפיוט, לקט מנגינות לניגון "קדש ורחץ"

המקום:	נהוונד	ביאת	חיגי'א'ז	צבא	חוסני	ראסט	כורד	עג'ם	נאווה	שיגא	מנגינות חסידי:
השיר:	תנו כבוד	שמח בני	שמח נפשי	אתה אהובי	אל מסתתר	נעימה לי	ושיר אערוד	כולם אלך	יה זוהר	בבית נאווה	ק'ה אכסוף.
	לדוד שיר	אם חכם	אל גליל	אודה לאל	אשא ליבי	רפא צירי	שלום לבן	מה נאוו	עורי נצורה	שעריך הם דופקים	

כל הזכויות שמורות

נייד: 0527161142

ניתן לקבל חוברת זו במייל

ע"י שליחת בקשה לדוא"ל:

A0527161142@GMAIL.COM

עיקרה של חוברת זו מספר

"מפנקסו של מחנך"

הכנות לחג

השקעה נכונה בניקיון הבית לפסח

כדי להשקיע בצורה נכונה בניקיון הבית לפסח, צריך לדעת שני יסודות בסיסיים:

- א. מקום שאין מכניסים בו חמץ במהלך השנה אין צורך לחשוש שיש בו חמץ, אבל נוהגים לנקות את כל המקומות הנגישים שיתכן ונכנס בהם חמץ במהלך השנה.
- ב. עיקר האיסור בפירורים הוא רק מחשש שיבואו לאכלם כשיעופו ברוח אל המאכלים או על השולחן או שידבקו בידיים בחג, אבל בדרך כלל איסור של חמץ שיהיה בבית, הוא רק בהתיכה שיש בה כזית, ולא בפירורים.

מקומות שקיים בהם חשש לחמץ:

- ✓ **ספרים:** כל ספר שחושבים להשתמש בהם בפסח, יש לנקותם כדבעי קודם החג. רצוי להשתמש בברכונים מיוחדים לפסח. ספרים שלא נוקו לפסח, אין ללמוד עליהם בשולחן ואם נצרך להם ינערם וינקם היטב מחוץ לביתו, ומ"מ לא יניחם על שולחן שאוכלים עליו.
- ✓ **משחקי ילדים:** חובה לנקותם היטב לפני חג פסח, כי ע"פ רוב כשנאספו מהרצפה נאספו עם פירורי חמץ.
- ✓ **בגדים:** חובה לנקות ולכדוק את כיסי הבגדים: מכנסיים, חליפות, וחולצות, ובמנג'טים של המכנסיים.
- ✓ **מתגי חשמל וידיות:** יש לנקות היטב, כי במשך השנה נוגעים בהם כשיש בידים חמץ, ויש חשש שלאחר נגיעה בהם, יגע במאכלים. כמו"כ ינקה מברשות שונות, מכשירי כתיבה, מקלדת המחשב, כרית לעכבר המחשב, מגירת המקלדת.
- ✓ **מכשירי חשמל חמץ, כגון טופטר וכדו':** שלא משתמשים בהם בפסח, מספיק
- ✓ לנקותם היטב, ולהניחם בארון שאין בו שימוש בפסח. ויש נוהגים למכרו לגוי. ויסגור הארון.
- ✓ **כלי מטבח חמץ:** סירים, מחבתות, ושאר כלי חמץ: ינקם היטב, ויניחם בארון שאין בו שימוש בפסח. ונכון להדביק עליו דף עם הכיתוב: "זהירות חמץ!" או "נמכר לגוי!"
- ✓ **שואב אבק, ומטאטא:** יש לנקותו היטב לאחר השימוש בו.
- ✓ **מכשיר טלפון, ונייד:** יש לנקותו היטב, בפרט את מגן הנייד, ואת מכסה הבטרייה, מחמת שפעמים רבות נכנס שם חמץ.
- ✓ **תיקים:** של ילדי ת"ת, ובנות ביה"ס. תיק תפילין / לימוד. תיקי נסיעות, וארנקים: יש לנקותם היטב.
- ✓ **תכשיטי נשים:** לנקותם היטב בחריצים ובסדקים.

תזכורות לערב פסח:

- ברכת האילנות. (וברכת הלבנה).
- מכירת חמין.
- סגירת ארונות של כלי חמין.
- תענית בכורות – סיום מסכת.
- ניקוי ספרים.
- ניקוי כיסי בגדים.
- טבילת כלים חדשים, והגעלתן.
- נתינת "קמחא דפסחא".
- בקניית בשר יאמר: "בשר זה לחג".
- בדיקת ושריפת חמין:**
- לרשום היכן החביאו את הפתיתים קודם בדיקת חמין.
- בדיקת חמין ברכב, בפנס.
- שריפת הלולב והסכך בשריפת חמין.
- צחצוח שיניים, (קודם סו"ז ביעור חמין) וזריקת המברשת הישנה.
- הכנות לליל הסדר:**
- שינת הקטנים בערב פסח חובה!
- תספורת, וגזיזת צפרנים (קודם חצות).
- טבילה במקווה לכבוד הרגל.
- יסיר תוויות, מדבקות, כפתורי רזרבה מבגדים חדשים. עשיית קשר בעניבה.
- וקשירת ציציות בטלית קטן וגדול.
- אין לאכול משעה עשירית של היום.
- ביעור מעשרות ואמירת וידוי מעשרות בשנים ד' ו- ז'.
- מעלת מצות מצוה, חשוב להדר.
- הפרשת חלה מהמצות. (כשמפריש בביתו יקח התיכה מהמאפיה להפרשה)
- בדיקת המצות (כפולות, שרופות, לבדוק שאפויות היטב). אם המצות במקפוא יוציאים שיפשירו.
- תשלום דמי המצות – "לכס", משלכם.
- פתיחת בקבוקים, אריזות מצות, וכיו"ב.
- יכין לו ולב"ב כסא מרופד להסבה.
- יכין משקל (מכני) לשקילת המצות והמרור.
- יכין ד' כזיתות של מצה. 2 כזיתות של מרור. ו- 18 גרם של כרפס, לכל אחד ואחד. [כשהמסובין רבים ב"ה, נכון להכין בשקית את הכזיתות, שיהיו מוכנות לחלוקה מיידית].
- הכנת החרוסת. (אשכנז – לפורר את החרייץ).
- קריאת "סדר קרבן פסח", "סדר מפעו"ת", ואיגרתו של "רבי שמשון". וסגולתו רבה כנודע.
- לנוהגים – הכנת כלי פגום לשפיכות (בר"ז ובא"ח).
- הכנת קליות ואגוזים, פתקי זכויות לילדים, פרסים והפתעות.
- מקרר, ומכשירי מים שונים – להעביר לפיקוד שבת.
- כיסוי מותגי החשמל.
- הכנת נרות יו"ט, שבת (כמות שמן מספקת). הדלקת נר נשמה.
- הכנת מים עם מלח – לטיבול הכרפס.
- עריכת השולחן בצורה נאה, ולהניח בה כלים נאים כפי יכולתו.
- חיתוך ניילון חד פעמי לשולחן 4 X.
- **לכוין שעון שבת עד שעה מאוחרת!**
- לחתוך נייר.
- הרתחת ביצים – לזכר לקרבן חגיגה.
- צליית הזרוע לקצרת ליל הסדר. ומידור הקערה
- יכסה את המצות במפה יפה. (שו"ע סימן רע"א).
- קודם יציאתו לביה"כ יזכיר לנשים לומר "הלל"!
- יזכיר לנשים לא לברך שהחיינו בהדלקת הנרות, אלא יכוונו בקידוש.
- יכווין בברכת שהחיינו בקידוש על בגדים חדשים, על המצות והמרור, על סיפור יציאת מצרים, ועל יו"ט.
- יזכור ויזכיר לכולם חובת "הסבה". ב- ד' כוסות ובאכילת הכזיתות!
- יזהר להיות שמח, ויתרחק מהעצבות.
- ולפסח שחל במוצ"ש: כדאי לבער כל החמין ולשורפו ביום ו'. למגן מצות לחם משנה של פעודות שבת. ובשבת לאכול בבוקר מוקדם, ובחצות היום להתפלל מנחה, ומיד פעודה ג'. ויזהר לא להכין משבת ליו"ט, אלא יכין או בע"ש, או בצאת שבת].

הכנה לליל הסדר מושלם עצות ורעיונות

כיצד היא מצות 'זהגדת'?

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר: בְּכָל דּוֹר וְדוֹר חֵיב אָדָם לְרַאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם, שְׂנַאֲמַר (שמות יג) וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעֶבְרַת זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם.

"למען תספר באזני בנך ובן בנך", מהו "באזני בנך"?

לפי רמת הבנתו שיכול להבין את סיפור יציאת מצרים. ומרן השו"ע (סימן תע"ב סעיף טז) כתב: מִצְוָה לְחַלֵּק לְתִינוּקוֹת קְלִיּוֹת וְאֶגְזוּזִים, כְּדֵי שְׂיִרְאוּ שְׁנֵי וַיִּשְׂאֲלוּ. וטעם הדבר כדי למשוך את ליבם לסיפור יציאת מצרים.

נמצא ש: "ליל הסדר חייב להיות מוקדש לילדים".

ועבודתנו היא למשוך את ליבם להקשיב לסיפור ההגדה.

כיצד נעשה זאת?

1. ע"י שיהיה סיפור יציאת מצרים ככל היותר מוחשי לפי רמת הבנתם המטרה: להשאיר בליבם שמחה ומתיקות מליצה קדושה זו, ושיצאו ממנה עם חוויה רוחנית, עם חיבור והזדהות לכל מה שמסמל החג הקדוש, וצפייה לליל הסדר הבא... ובכך:

נשריש בליבם אמונה בכורא עולם, שתלווה אותם לכל חייהם.

2. נשקיע מחשבה מה הם הדברים שמושכים את לבם להקשיב לסיפור

יציאת מצרים. מה "לא נעשה" (סוד מרע). ומה "כן נעשה" (ועשה טוב).

במאמר זה, נשתדל בס"ד להביא עצות ורעיונות:

א': כיצד נספר ונמחיש את סיפור יציאת מצרים.

ב': כיצד נחבר את הילדים לסדר, ונשרה אורה שמחה בביתנו.

הלך א': והגדת לבנך עצות להמחשת סיפור יציאת מצרים

א. כמו שאדם לא קורא סיפור בשעה שהוא רץ לאוטובוס, כך נכין ימים מספר קודם תג הפסח ניצור אורה מתאימה רגועה ונינוחה, נשב בנחת להכין מדרשים וחידושים מיוחדים המתאימים לרמת הילדים, השובים את ליבם של הילדים בסיפור יציאת מצרים.

ב. כדי לספר את הסיפור של יציאת מצרים היטב, "צריך להיכנס לדמות שעליה מספרים", כגון: למזג האויר שהיה שם במצרים, אם היה קר על המספר להראות שקר לו וכו', היכן זה היה? בארמון או בבקתה הנוטה ליפול? מה קולות הרקע שהיו שם? להתייחס בעיקר להרגשותיהם של בני ישראל בגלות מצרים. לאופן העינויים של המצרים, לדוגמא: היהודי הצנום שכל גופו מזיע וחבול, והשמש קופחת על ראשו, והחום מאיים לעלף אותו, ולעומתו המצרי השמן עם הבגד האדום הרועש, והשרשרת הגדולה על צווארו, שיש לו על היד קעקוע עם ציור של אריה, והוא מחזיק בפרגול שעשוי מעור של נמר... זה כבר נשמע אחרת... אף ילד לא ישאר אדיש מול תיאורים אלו.

או דוגמא נוספת: להמחיש מהו עבד? ואיך מרגיש העבד? ומה מרגיש היהודי כשלוקחים המצריים את התינוק שלו, שהוא כ"כ חיכה לו, וקשור אליו ואוהב אותו, וזורקים אותו ליאור, והוא רוצה לברוח מעבודתו לנסות להצילו, ולראות מה קורה אתו, אך המצרי הרשע עומד עם שוט וצולף בו בחזקה שימשיך את עבודתו הקשה.

ואיך מרגיש הילד שרואה את המצרי מצליף באביו בשוט, בגלל שהוא התרשל מעט באיסוף 'התבן' ללבנים. איך מרגיש האבא כשהוא רואה שרותמים את בנו למחרשה, ומצליפים בו בעוצמה רבה כדי לחרוש את השדה?

אם אתה מסוגל להוריד דמעות עכשיו על אותו ילד שזרקו אותו ליאור, זה סימן שנכנסת לדמות, ואם לא אז תדע שלא נכנסת לדמות! אי אפשר להכניס ולרגש את השומעים בסיפור יציאת מצרים אם לא נכנסנו לתוך הדמויות. מי שיצליח להכנס לדמות, מובטח לו שסיפור יציאת מצרים של יראה אחרת.

ג. ב"ה בדורנו והילדים אפילו הקטנים מכירים היטב את סיפור יציאת מצרים, לפעמים טוב יותר מההורים. כל מה שעלינו לעשות זה לחפש מדרשי חז"ל מיוחדים, לנתח אותם, ולהוריד אותם מלשונם הגבוה שנכתבו, לשפת הסיפור לפי גילן, ולפי רמת הבנתו.

לדוגמא: מכת ארבה, אנחנו כולנו רגילים לחשוב שארבה זה חגבים קטנים כאלו שמגיעים בהמוניהם, שמתנפלים על כל הצומח ומחסלים אותו. אבל יש מדרש שאומר שהארבה היה גדול וענק! והם היו יורקים אש! היתה זו סכנת נפשות לעמוד לידם, הם יכלו להרוג אנשים ביריקה אחת.

הופה!! עכשיו הילדים כבר מקשיבים, יש כאן צבא ענק של "רחפני נפץ", שבאו בהמוניהם והחלו לאכול כל מה שרצו, ומי שהעז להתקרב אליהם הרגו אותו ביריקה אחת.

כאלו מדרשים יש לאלפים!! וישנם ספרים מדהימים המלאים בדברי חז"ל אלו. כל מה שעלינו לעשות זה להכין סיפור מושך ומרתק, לדעת מתי להרים את הקול ומתי להוריד, מתי לקפוץ, ואיך להתחבא, איך לשלוף פתאום מהכיס או מתחת לכיפה צפרדע קטנה מפלסטיק, או חיה אחרת, או ללבוש תחפושת, בכך נרגיש שאנו נכנסים לתוך הדמויות.

ד. להכניס הרבה "ברען ושמחה". לא לומר את ההגדה כקריאה רגילה אלא בניגון, ובפרט להכניס שירים בהלל, לחשוב על מנגינות שיעוררו ויחדשו את ההגדה כל שנה מחדש. מותר גם פתאום לקום ולרקוד קצת באמצע הסדר. לשלוף פרסים טובים לכל אחד לפי גילו, "כל שנה לחדש דבר מחדש".

שאלה: "מהי העצה שתהיה אוירה נעימה, שמחה, ורגועה בליל הסדר?"

תשובה: הדבר תלוי בשמחתם ורגיעותם של ההורים. כשהם שמחים ורגועים, הדבר משפיע על בני הבית, ואם להיפך... ח"ו. שהרי "הפעולות החיצוניות משפיעות על הפנימיות".

ה. הכנת הלב: דמיין בעצמך קודם ליל הסדר, שנשפך יין על השולחן ועל המפה... או קורה ח"ו ויכוח בין האחים, איך נגיב? ראשית נזכור, שאם נגיב בכעס ח"ו אווירת החג לא תהיה נעימה. עלינו להתעלם, או לומר משהו בהומור, לדוגמא: כשנשפך היין, כך הייתה נראית מכת דם! לחייך או לשיר איזה שיר¹.

¹ ומעשה שהיה עם הגאון רבי עקיבא איגר זלה"ה, שצכל ליל הסדר התארחו על שולחנו עניים רבים, שנה אחת קודם הקידוש נשפך לאחד העניים כוסו על השולחן והמפה הלכנה החורה נכתמה בזיין, באותה שנה שהבחין בכך רע"א, שפך "כאילו בטעות" גם את כוסו על השולחן, וכך הציל את אותו עני מצושה. "חכמה" נלמד מכך איך לא להציא שום אדם לצושה ח"ו בליל הסדר.

אמרו חז"ל (ב"מ ל.) "והתעלמת" - פעמים שאתה מתעלם... פשוט - לא לראות! בשום פנים ואופן לא לכעוס כלל, וגם לא להראות פנים כועסות. ולזה צריך הכנת הלב קודם החג, להיות מנוי וגמור בתוכו להיות רגוע בכל מצב, ובעיקר שמח! על ההורים להרפות מעצמם, אינם עומדים במבחן הורות. בלי "מרור", ובלי "קרבנות פסח".

ו. הדבר העיקרי ביותר הוא: נזכור שהילדים הם ילדים, והם לא מכונות, וזה לא 'תוכנית כבקשתך'. לפעמים דווקא הרצון העז של ההורים שהילדים ישירו וישמחו וישתפו פעולה, מיצר אצלם ריאקציה. צריכים להיזהר מאוד שזה לא יהיה בכפייה חלילה, כי אז יצא שכרו בהפסדו, והילדים יעדיפו לדלג על הלילה הזה כי הוא השאיר להם משקעים רעים ח"ו. החכמה להגיע רגועים ושלוים לליל הסדר

אם הילדים עייפים ולא משתפים פעולה, צריכים לדעת גם לוותר על כל התכנית אם אין ברירה, פשוט להרפות את הלחץ, בשנה הבאה יהיה עוד ליל הסדר, הילדים יהיו יותר גדולים וישתפו פעולה בצורה טובה יותר. העיקר שתהיה אוירה של שמחה והרגשה טובה ונעימה. לא להילחץ להספיק הרבה, ולהדר במצוות סיפור יציאת מצרים ולאבד את "מתיקות ליל הסדר".

וכאמור לימדונו חז"ל, שעיקר העבודה היא: להשאיר לילדים מתיקות מהלילה הזו. כללים חשובים:

א. לומר מילות שבח ועידוד לילדים שאמרו חידושים טובים, או שקראו יפה, או הקשיבו נהדר. (לחפש בכל אחד מעלה טובה שיש בו ולשבחו על כך) וכך מידי זמן, לומר מילה טובה לכל אחד.

ב. ישנם ילדים שסובלים מהפרעות קשב וריכוז והתנהגות כידוע, וקשה להם ישיבה זמן ממושך בכל זמן ובכל מקום, ואביא כמה עצות להצלחה עמהם: 1. הם מאוד רגישים ונזהר תמיד לא לפגוע בהם. 2. חשוב לתת להם תפקיד שמצריך קימה, כגון להביא דברים או לפנות מהשולחן. 3. העצה להחזיקם על השולחן היא, ליתן לו לומר חידוש ומיד לשבחו, וכל כמה רגעים לומר לו מילת חיזוק ומילה טובה, וגם במבט עין, לחייך אליו יותר מהשאר, תת לו מקום של כבוד. 4. להעלים יותר עין, שיזכור את הלילה הזו במתיקותה. 5. חשוב להושיבו על יד האב, כדי שיהיה קשר עין תמידי, ולומר לו שהוא העוזר שלו.

ג. חשוב מאוד לזכור לא לעשות הפליות כלל ועיקר בין הילדים, לתת ל-כ-ו-ל-ם מתנות, מילות שבח, לא לשכוח אף אחד!! נזכור שהילדים מאוד חכמים ויודעים כמה ערכה של

כל מתנה, נשתדל שיהיו כל המתנות בערך שווה, כדי למנוע מריבות וכדו'. ולכל בני גיל שווה ליתן אותה מתנה. וכשמחלק האב זיכויים, יזכור למי נתן וכך יתן לשאר. בדורנו הילדים יותר פגיעים מדורות קודמים, ננהג בחכמה.

חלק ב': עצות איך נחבר את הילדים לשולחן ליל הסדר וכיצד נשרה אורה שמחה בביתנו

הקדמה קצרה: כשנשאל כל אדם מבוגר מה הוא זוכר מימי ילדותו? תשובתו תהיה: את הרגעים הטובים והנעימים בלימודיו ובחיק המשפחה, הוא לא יזכור את הנלמד, אלא אם כן זה בא לו מתוך חוויה. חז"ל לימדונו כי התורה צייתה "למען תספר באזני בנך..." המטרה היא שהילד יזכור את "סיפור יציאת מצרים" ויספר זאת גם הוא לבניו. והדרך שבננו יזכור את סיפור יציאת מצרים, היא רק כאשר תהיה אורה נעימה, יחד עם המחשה נכונה בסיפור ההגדה. על כן עלינו ההורים להשקיע מחשבה רבה קודם החג, כיצד נעניק תחושה מיוחדת זאת לילדנו בליל הסדר, ולפניכם עצות המועילות להגיע למטרה חשובה וקדושה זו:

א. כמה ימים קודם החג, ולכל המאוחר בערב החג, נשאל כל ילד היכן חפצו לשבת. נכין לו את מקומו עם כר וכסת, שבו הוא חפץ (ככל שהדבר ניתן) והעיקר שהוא יהיה מרוצה ושמח. [ננהג בחכמה לנווט מי ישב ליד האב, ומי ליד מי...]

ב. לפני הקידוש: נסביר את מעלת הלילה הזה, נבאר להם מה אנו דורשים מהם הלילה (וודאו שהובנתם כהלכה) נבקשם להשתדל שלא לדבר דיבורי חול [כרפ"ס ר"ת: כלל ראשון פה סגור] נשיר יחד "קדש ורחץ". לקטנים – נרְאָה את "שקית ההפתעות" (נסביר להם איד ניתן לקבל פרס וזיכוי, הכל בצורה מאירת פנים וחביבה). לגדולים יותר נרְאָה את "פתקי הזיכוי". ולבחורים החשובים ולמבוגרים, נביא בקצרה כמה לשונות מרבותינו על מעלת וסגולת הלילה, וסגולותיו.

ג. אמירת תודה, מתוך הכרת הטוב: נקדים לפני הקידוש לומר תודה לאמא לעבודתה המסורה לחג, נודה לכל אחד מבני הבית (בתוספת כמה שבחיו ומעלותיו), על דבר מיוחד שעשה לכבוד החג. בכך נרומם את מצב רוחם של כל בני המשפחה ונשרה שמחה

בליבותיהם. [אם יש אורחים נכון לברכם בברכת "ברוכים הבאים". ולומר: כמה זכות לנו שאתם עמנו... ובדוק שיש לכל אחד כל מה שצריך].

ד. תורנים: למנות קודם לליל הסדר תורנים, כל אחד לדבר המתאים לו. **דוגמאות לתורניות:** תורן - למזיגת היין, ולשטיפת הכוסות לאחר כל כוס (אפשרות לתורן לכל כוס מ-ד' כוסות). תורן - לנטילת ידיים להורים. תורן - עוזר לאבא. תורן - עוזרת לאמא. תורן - מחלק ברכונים. תורן - מחלק פרסים. תורן - שומר זיכויים. תורן - מחלק כרטיסים. תורן - אחראי שירים. תורן - מי קורא את ההגדה. [המטרה במינוי תורנים היא ליתן לכל אחד הרגשה של חשיבות ושותפות בעריכת הסדר. והחכמה ליתן לכל אחד תורנות שמתאימה לאופי שלו. לדוגמא ילד עם עודף תנועתיות יקבל תפקיד שיש בו הרבה תנועה ותנועה].

ה. קריאת ההגדה: רצוי שיהיה לפי הסדר, כל אחד מהילדים קורא קטע ומבארו לפי הבנתו, או שהאבא מבאר, וכשאחד מן המסובים רוצה לומר איזה חידוש על אותו קטע, נשמע בכבוד את דבריו. **אולם בדבר זה חשוב להקפיד על ב' דברים:**

1. לומר חידושים קלים להבנה, ושמושכים את הלב עם סיפור / משל מענין.

2. קצר וקולע!

[אב יקר, אם תאמר פלפולים ודברים עמוקים, דע שהילדים או לא יקשיבו או יברחו לשחק, או יריבו בניהם, או יירדמו... שמור את התענוג לחידושים העמוקים למבוגרים בשעת הסעודה או בגמר סדר ליל הסדר, "נזכור תמיד שהלילה הזה הוא של הילדים", וכל מחשבתנו היא איך להמתיק עליהם, ולעניין אותם בכל הסדר]. נדע מתי להאריך, ותמי הגיע הזמן לקצר, כמו שאמרו חז"ל במקום שאמרו להאריך אי אתה ראשי להאריך..

ו. דרשנים: לעודד את הילדים שבוע קודם ליל הסדר להכין [בדף או במחברת] דברי תורה קצרים וקולעים [נכון לעודדם לכתוב את פרי דמיונם, דוגמאות על כל אחד מעשרת המכות, יש להעזר במדרשים, או אנו נעזור להם להכין]. לדוגמא, מה קרה במצרים במכת דם? הגוי בא לשטוף את רכבו והכל התלכלך מהדם, ונעשה מזה רית רע וכו'. וכן בשאר המכות,

וכיצד הייתה קריעת ים סוף. אין סוף רעיונות שהם ימחישו מפרי דמיונם את עשרת המכות, ואת קריעת ים סוף. וכבר אמרו חז"ל: נוח לו לאדם בקב שלו מ-ט' קבין של חברו.

ז. ציורים: מתאים לילדים קטנים, להכין ציורים של עשר המכות ויציאת מצרים, לעשות למינציה, ולהציג בליל הסדר, או לתלות בקיר, כאשר הילד יראה את התמונה, זה יהיה עבורו מוחשי יותר, ובכל יוכל להסביר טוב יותר, עלינו לתת לו את הבמה, לא למהר אותו!

ח. **עיצוב השולחן בחכמה**, עם רעיונות הממחישים את המסופר בהגדה. שולחן חג ידידותי לילדים. רעיון מיוחד ליתן אוריה נעימה ומיוחדת לשולחן: באמצע השולחן, לקפל מפת אלבד כחולה משני צדדיו, כאילו זה הים, ובאמצע עגלה מפלמובייל עם סוסים ואנשים וכו', או חיות מפלסטיק, ובכך נמחיש להם את קריעת ים סוף.

ט. **פרסים וזיכויים**: לא לשכוח להכין שקית של פרסים (אפילו קטנים) וממתקים, בכדי להמריץ את הילדים לשאול שאלות טובות, לענות תשובות, ולהשתתף. שים לב: נכון שיש חשיבות לפתקי זיכוי, אולם חשוב לדעת, כי ילד צריך פרס "זמין". לכן חשוב שיהיה שקית עם פרסים זמינים. כמו"כ נזכור להעניק פרסים גם למתאמצים – חלשים, ולא רק למצוינים, כי מטרת הלילה הזה להשריש אמונה בליבותיהם וזה ע"י הרגשה טובה שאז ליבם נפתח, ולהשאיר זיכרון של מתיקות מלילה קדושה זו. מיותר לציין, כי חובה עלינו לזכור לקיים בנאמנות כל מה שמבטיחים לילד, זהו כלל ראשון בחינוך. [לפרסים שהם מוקצה, ניתן לקנותם קודם ולהניחם ע"ג הספרייה, ומיד במוצאי החג להעניקם לזוכה].

י. **מאכלים**: להכין לילדים מאכלים אהובים עליהם. וכן חשוב להבין את נפשם, שאינם יכולים לשבת זמן רב, ולכן לעשות הפסקה לאכילת ביצה, צ'יפס, כדברי חז"ל "קליות ואגוזים". ולקטנים יותר, ליתן מידי זמן קצר הפסקה לשחק. ובכל מקרה לא להקפיד על מי שקם, שלא יהיה הרגשה של משטר! ובטוחני שאם יהיה הרגשה של מתיקות ומעניין בשולחן, הילד לא יקום מהשולחן. ומכאן הטעם להחבאת אפיקומן, כדי ליצור אוריה של חוויה מיוחדת שאותה הילד זוכר. [רעיון נוסף: "הפתעה בצלחת": להכין לכל ילד בצלחתו ממתק אהוב עליו, ולכסותו בצלחתו, ולומר לילדים שכאשר ינתן האות, יש להרים את המפית].

ב' כללים חשובים לערב פסח:

✓ שינה בצהרים לכל הפחות שעתיים חובה. [להחשיך את החדר, ולשמור על שקט].

✓ להכין לכל ילד דברים אלו: הגדה, גביע, "מקום" (עם כרית). עוזר למניעת מריבות וויכוחים בליל הסדר!!! ניתן לכתוב על כל כסא את שם הילד היושב בו, עם כמה מילות שבח!

טבלת עזר לפי סדר גילאי הילדים ורמתם:

גיל:	הקושי:	עצות ופתרונות:
מגיל 4 עד 7	<ol style="list-style-type: none"> 1. ריכוז זמן רב. 2. עייפות בשעות המוקדמות של הלילה. 3. להתאים הסיפור לרמת הבנתו. 	<ul style="list-style-type: none"> • שינה בצהריים - חובה. • להנגיש לו הגדה עם ציורים ותמונות. • לשתף אותו בשאלות. • לבקש ממנו לספר מה שהוא יודע. או מה שרואה בתמונה שלפניו. • ליתן לו תפקיד לפי רמתו. • להוסיב אותו על יד האב, עידוד ויחס תמידי. • הפסקה מידי זמן למשחק ולאכילה, • להקדיש לו זמן מיד בתחילת אמירת ההגדה. ליתן לו דברי מאכל הגורמים להיות ערני. הפתעות ופרסים.

דוגמת כרטיס זיכוי לילד מצטיין

מעטפה של בן מלך

דוגמא

על כל התגמלת טובה בליל הסדר אבא או אמא יתנו מצוה ונבנים למעטפה. מי שיש לו הכי הרבה מצת יוכל לבחור ראשון פרס משקית ההפתעות.

הדפסו רף זה לעודל A4. דרוח אח המצות נצת המעטפה מסביב. קפצו כלפי חוף בקוים הסומנים. לפי סוד החספרים.

4

1 2 3

אנחנו זא' 4444 וצא

אנחנו זא' 4444 וצא

דוגמת מעטפה עם פתקי זיכוי

<ul style="list-style-type: none"> • שינה בצהרים - חובה. • ליתן יחס של כבוד, וחשיבות. • להקדיש עמהם זמן קודם ליל הסדר שיכתבו חידושים קולחים, קצר וקולע. [ובעת שהם אומרים את החידוש להקשיב להם]. • לשאול אותם חידות מההגדה, ולתגמל בפרסים בו ברגע! • ליתן להם תפקידים, כגון מזיגת היין וכו'. כל אחד לפי גילו. • מומלץ מאוד שיכינו הצגה² • מיוחדת על יציאת מצרים או קריעת ים סוף עם תחפושות וכדו'.. 	<p>1. קשה לילד לשבת זמן רב בריכוז</p> <p>2. חיב להרגיש מחובר ושייך</p> <p>3. עייפות</p> <p>4. נזכור שגם הם צריכים המחשה, ויחס חם, אפילו שאינם כ"כ קטנים!</p>	<p>מגיל 7 עד 11 גיל</p>
<ul style="list-style-type: none"> • שינה בצהרים. • בכל כמה דקות לומר להם מילת כבוד ויחס חם, והערכה. קשר עיניים תמידי. • לשמוע את חידושים, ולפרגן להם. • לכבדם בפרט בעיני האחים הקטנים וגם הגדולים מהם. • מבצעים, חידות, ופרסים ברמה גבוהה יותר (יש אפשרות להכין בערב פסח כרטיסי זיכוי לכסף ולחלק להם על כל חידוש שאומרים). • ליתן להם תפקידים מכובדים יותר. • ונזכור שפעמים חובה "להתעלם".... ולא להעיר... 	<p>נזכור: יש מהם שרמתם לא כ"כ גבוהה. יש מהם עם קושי קשב וריכוז. יש מהם שזקוקים יותר לתשומת לב, אפילו שהם גדולים.</p> <p>דברים אלו גורמים להם לא להקשיב או לקום או לדבר, נדע להיות עמהם סבלניים.</p>	<p>מגיל 11 עד 14 גיל</p>

דוגמא להצגה ליל הסדר:

יבין שק ישן, וחלוק ישן וכיסוי לראשו כעין כפייה, ולסכם עם אחד הילדים שלאחר אמירת 'הא לחמא עניא', תצאו לאחד החדרים להתחפש, ומניחים את השק ע"ג הכתף, ולהכין לילד דף עם שאלות אלו:

- הילד שואל: מי אתה? האב עונה: יהודי. הילד שואל: מאיפה באת? האב עונה: ממצרים.
- הילד שואל: ולאן אתה הולך? האב עונה: לירושלים.
- הילד שואל: מה יש לך עם הגב? האב עונה: שק.
- הילד שואל: מה יש בו? האב עונה: מצות. הילד שואל: למה מצות ולא לחם?
- האב עונה: יצאנו ממצרים בחיפזון ולא חיכינו שיאפה הלחם, כי אם מצות, ונאמר: משארותם צרורים בשמלותם.

רעיונות להמחשת עשר המכות:

דם: הדם זה בקבוק שחציו שמן תינוקות וחציו מים צבועים בצבע מאכל אדום. לערבב אותם, ואז המים נפרדים, למים (נקיים) ולדם! אפשר גם לקחת בקבוקון עם פטל אדום! או קערה ובה מפריד שקוף, ובחלק אחד ליתן מים ובשני מים עם פטל. או במפל ביתי ליתן במים פטל אדום.

צפרדע: להכין צפרדעי צעצוע! אחת גדולה והרבה קטנות, ולהמחיש. להכניס לפני כן לתוך הכיסים ולנעלים מתחת לכיפה צפרדעים קטנים ולהוציאם תוך כדי הסיפור במכת צפרדעים. ניתן גם להכין מברסטול ירוק, צורת צפרדע.

כינים: הכינים זו שקית פעילות שבתוכה סבון כלים... ערבו בתוכה מין נצנצים שחורים כאלה. ולהמחשת המכה, יכין מקל גירוד הגב, כאילו יש לך כינים.

ערוב: קנו שקית של צעצועי חיות נחלק לכל ילד חיית פרא מפחידה! ועליו לספר מהי עשתה במכת ערוב במצרים. ניתן גם להכין ע"ג קאפה עם קפלה בתים ולהדביק עליו את החיות, ניתן להציג את יצירתו, ולספר על מכת הערוב.

דבר: מהו דבר? זה מחלה קטלנית שהרגה את הבקר והמקנה של המצרים המרושעים.

שחין: בערב החג לקחת ציור של ילד ולהדביק עליה מדבקות אדומות על הפנים. או לקחת תחבושת וליתן על היד והרגל.

ארבה: ניתן להשיג בחנויות צעצועים. לזרוק על הרצפה, ולהניח על הילדים.

ברד: לקחת קופה עם גרגירי חומוס ולנער וישמע רעש של ברד חזק.

חושך: לקחת קופסא ולעשות חלונות ובחלק ליתן (לפני כניסת החג) פנס ויהיה שם אור, ובחלק להשאיר חשוך.

מכת בכורות: באותו קרטון להניח מיטות עם בובות. וליתן בדלת של הקרטון פתח עם משקוף בצבע אדום.

שאלות - הידונים לילדים לליל הסדר

(וכמובן, מי שעונה נכון יתוגמל, ומיד...)

הקדמה לנושא הידונים: על אב המשפחה להכין קודם ליל הסדר, אוצר מדרשי חז"ל על עשרת המכות, ויודיע לילדיו כי לאחר שהוא מספר את סיפור עשרת המכות (ויציאת מצרים) הוא שואל שאלות, ומחלק פרסים לעונים נכון... ואז יספר את מדרשי חז"ל עם כל הברע"ן, ובגישה נכונה גם לקטנים. ומקודם יכין גם שאלות על מדרשי חז"ל אלו, ואז יפתח בחידון, והעונים נכונה יקבלו את המתנה, ופשוט לומר שיעשה בחכמה לשאול כל אחד לפי רמתו, העיקר להשאיר טעם של "מתיקות" בפיהם! זה חוויה! [הריוח ברעיון זה: הקשבה מלאה, הצבת מטרה מתוגמלת, והשראת שמחה].

שאלות לצעירי הצאן

- מדוע אנחנו אוכלים מצה בפסח?
- על מנת להזכיר שלא היה לבצק זמן לתפוח בזמן שאבותינו יצאו במהירות ממצריים.
- מי הם ארבעת הבנים? חכם, רשע, תם וזה שאינו יודע לשאול.
- כמה כוסות יין שותים בליל הסדר? ארבע.
- אילו דברים יש בליל הסדר שקשורים למספר ארבע? ארבעה בנים, ארבע כוסות, ארבע קושיות.
- מדוע שותים 4 כוסות יין? מכיון שכל כוס הוא כנגד אחת מארבע לשונות של גאולה מהם ארבע לשונות של גאולה? והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי.
- מה הייתה המכה השנייה? צפרדע.
- מדוע טובלים את המרור בחרוסת? להזכיר את הטיט שהיו צריכים אבותינו להכין במצריים. היום אנחנו טובלים בחרוסת, לסמל את החירות.
- מה מזכירה לנו הזרוע? את קרבן הפסח שהקריבו אבותינו בליל יציאת מצריים.
- האם אתה יכול לומר את כל עשרת המכות ברצף?
- דם, צפרדע, כינים, ערוב, דבר, שחין, ברד, ארבה, חושך, בכורות.
- נסה להגיד את עשרת המכות מהסוף להתחלה.
- בכורות, חושך, ארבה, ברד, שחין, דבר, ערוב, כינים, צפרדע, דם.
- מי אני? אני הדבר האחרון שאוכלים לפני ברכת המזון. יש הרבה מריבות בין מי שמסתיר אותי למי שמוצא אותי. מי אני?! אפיקומן.
- מי אני? אני אחת מהדמויות החשובות בסיפור יציאת מצרים. איבדתי צבא שלם וחצי מהארץ מתוך העקשנות שלי. מי אני?! פרעה.
- מי אני? אני אחת מהמכות. גרמתי למצרים להתגרד בכל הגוף כמו משוגעים. מי אני?! כינים.
- מי אני? השם שלי אינו מופיע בהגדה בכלל, אבל הלכתי כמה פעמים אל פרעה, יחד עם אחי, כדי לנסות לשכנע אותו לשחרר את עם ישראל. מי אני?! משה.
- עבור מי אנחנו ממלאים כוס בליל הסדר ומקווים שיבוא ויצטרף אלינו לסדר? אליהו.

חידות לפי א"ב

- קינוח סעודה הערב לא יוגש. כי במקום מיני צפיחית בדבש. לחם אמונה – ממש כמו מן. (אפיקומן)
- כאשר ישאלו על השינויים בסעודה. להם המצווה לספר ההגדה. ויש מהם ארבעה מינים. (בנים)
- ראש וראשון למכות? המיר יאוריהם ולא יכלו לשתות מים. ומזוזות ישראל סימן להגן בעדם. (דם)
- היא שעמדה לדור-דורים. ניתנה בברית בין הבתרים. ועל שמירתה ניתן לאל ברכה. (הבטחה)

- ו. לשונות הגידו מראש את אשר עתיד להעשות. וכנגדן נשתה ארבע כוסות. ויש מוסיפים חמושיית ל'והבאתי'. (והצלתי. וגאלתי. והוצאתי. ולקחתי)
- ז. זכר לקרבן בקערה הערב. ובמקרא היא זכר לחרב. בה יד ה' הויה. (זרוע נטויה)
- ח. חזרת ירוקה ולא סגולה. תזכיר מרורי עם סגולה. ומידת חסד-אל, עלינו חסד. (חפה)
- ט. בעיר בה על שם תלמידו יקרא רחוב לימים. להסב עם עוד ארבעה חכמים. עדי שמש שבה מרוח צפון. (מרפון)
- י. כדרכו של עני בלחם לא שלם. וכדרך בה בקע ים ויעבירם. כן גורל המצה נחרץ. (יחץ)
- כ. את התפריט הראשי ברשתות המזון המהיר. כבר הלל הזקן בימי הבית הכיר. ואכילתו קודמת ל'שולחן עורך' (פורך)
- ל. כינוי לעם לא-דובר-עברית. ממנו בית יעקב יצא באחרית. עם עובד יאור וסוגד לעז. (לועז).
- מ. בו עשה משה אותות. ובגללו לא יכלו מצרים לשתות. ולנחש הפך בפני מלך חוטא. (מטה)
- נ. מעשה דינו יכונן ותהי פעולתנו רצויה. ולשנה הבאה - בירושלים הבנויה. עיר נאוה כתרצה. (נרצה)
- ס. רבי יהודה נתן אותם. להזכיר עשר לפי ראשי תבותם. לדוגמה -כ"ף במקום כינים. (סימנים)
- ע. בלשון ימינו אכילתן היא עבירה. אך בלשון הכתוב הכוונה רק לצורה. התדעו מי כאן מיוצגות? (עוגות)
- פ. ראשית עבודה שוברת עצמות. בלשון חלקה ובמילים מחוכמות. מפי מלך שכח אברך. (פרך)
- צ. בתנורים ובמיטות עלו ירוקות. מקרקרות ומרעישות ושורקות. מי אלה אתם כבר ודאי יודעים (צפרדעים)
- ק. אחר רד"ו או ארבע מאות. בעצם היום יצאו צבאות. כי לפי החשבון בו תעור הישועה ותקין. (קין)
- ר. לו היה שם לא היה נגאל. שכן 'לכם' ולא 'לנו' שאל. ובצאתו מן הכלל - פשע. (רשע)
- ש. בלילה הזה שנה אחר שנה. ללא המוצים וללא טונה. מן המזיקים איננו נזהרים. (שימורים)
- ת. כל השאלה היא מי. הוא אבי אבינו הארמי. הנזכר לגנות ולא לשבח? (תרח).

שאלות לכל גיל

1. "מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע..". כמה תנאים עשו ליל הסדר ביהוד? = 5
2. "כנגד ארבעה בנים דברה התורה" מי הם 4 הבנים? = חכם, רשע, תם ושאינו יודע לשאול
3. כמה זמן השתעבדו בני ישראל במצרים? = 210 שנים
4. העיר בה גרו בני ישראל במצרים? = גושן
5. מה היה מספר בני ישראל כשירדו למצרים? = 70
6. מהן 4 לשונות של גאולה? = והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי
7. מה אכלו בבית המקדש בליל הסדר, שלא אוכלים עכשיו? קרבן פסח
8. ראשי התיבות של המכות? = דצב עדש באהב
9. "ויבן ערי מסכנות לפרעה..". מה שמם? = פיתום ורעמסם
10. "כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו" מהם? = פסח מצה מרור
11. רבי אלעזר בן עזריה אומר "הרי אני כבן 70 שנה..". בן כמה הוא היה באמת? = 12.
12. די דינו.. די דינו.. די דינו.. כמה פעמים מופיע בשיר? = 14
13. היא שמרה על אחיה הקטן שהיה בתוך התיבה ביאור? = מרים
14. למה במכת הדם אחרון הכה את היאור ולא משה? = כי היאור הציל את משה

15. למי פותחים הדלת ומוזגים לו כוס יין? = אליהו הנביא.
16. מה פירוש המילה פסח? = דילג.
17. איזו כמות יין צריכים לשתות? = רביעית.
18. "הלילה הזה כולנו מסובין" על איזו יד מסובין? = שמאל.

שאלות לבוגרים:

- אני אחת ממכות מצרים: קציץ ראשי וזנבי ותקבל יצור עקשני, מי אני? [צפרדע - פרד]
- רמז: ראשי ראש צדיק, וסופי סוף רשע, ושניהם רוכבים על פרד, מי אני? [צפרדע]
- איזה ממכות מצרים יכולה להיקרא: א. אדומה. ב. ירוקה. ג. שחורה? [אדומה - פרד. ירוקה - צפרדע. שחורה - כינים]
- שתים ממכות מצרים נכתבות באותם אותיות בסדר אחר, מי הן? [דבר - פרד]
- כתוב במדרש: "אין אוכלים את הפסח אלא בהמ"ץ", היתכן?
[קרבן פסח, נאכל בהמ"ץ ר"ת: ב-כלילה. ה-הצות. מ-מנוי. ק-צליל].
- כתוב במדרש: "אין אוכלים את החמץ אלא בפסח", היתכן?
[פה פה, אם נפתח את האות ה' של החמץ היא תהיה ה', וזה אותיות מצח].
- איזה מכה נתנה לחג הפסח את שמו? [מכת בכורות, שבה ה' פסח על בתי ישראל]
- איזה מכה באה פעמיים? [צפרדע וכינים באו שוב במכת ערוב. ופיפור עם העני שבא להתנות העשיר אפי' שהיה בסעודת עניים, כי הוא בן משפחתו].
- מה פירוש המילה "אפיקומן"? [אפיקו - תוציאו מן - מיני מתיקה]
- מה משותף לחגים פסח, פורים, וחנוכה? [נהרגו בהם שונאי ישראל]
- לאילו מהלכות הפסח אמורים שיעורים אלו: 28 גרם. 86 גרם. 4 דקות. ח"י רגעים?
- מה דינו של אדם שבלע דברים אלו: מצה, מרור, הגדה?

חידות לפי סדר סימני ההגדה

- קדש:** היכן מצאנו קידוש ולא שותים בו יין?
- ורחץ:** מי הם קבוצת האנשים שהיו מקיימים מספר פעמים ביום את "ורחץ" וגם הם לא היו מברכים על נטילת ידים.
- כרפס:** הרב נכנס לכיתה ואמר אני מבקש "כרפס", מה הוא בקש?
- יחץ:** היכן מצאנו "יחץ" ולא במצות?
- מגיד:** מי הוא ה"מגיד" הראשון?
- רחצה:** הלכה לרחוץ והצילה את המושיע?
- מוציא:** מה הקשר ליעקב אבינו?
- מצה:** היתכן!!! מצות וכבש אולי גם בחוה"מ סוכות?
- מרור:** מהו הפסוק מחומש שמות פרק י"ב בו מופיעות המילים: "בן עשו". ומה הקשר למרור?
- כורך:** הפחת מאתיים מהקודם ותמצא את זה?
- שולחן עורך:** בהיפוך אות אחת נמצא בארון, מי חיבר אותו?
- צפון:** אם תהפוך את הדגש לחולם תקבל אחד מארבעה?

ברך: ואם תפחית את הארבעה מהקודם תקבל את זה?
הלל: הלל חייבים לומר בפה אבל עם קצת חשיבה תקבל דווקא שקט?
נרצה: איך הגיע משה רבינו לכאן?

חידון על עשר המכות

שאלה	התשובה מתחילה באות	התשובה
מה אמרו החרטומים במכת כינים?	א	אצבע אלוקים היא
הארבה אכל את מה שנשאר ממה?	ב	ברד
איפה גרו היהודים במצרים?	ג	גשן
מי מת במכת דם?	ד	דגה אשר ביאור
איך נקרא הסנה?	ה	הר האלוקים
כיצד נאמרו הבטחות הגאולה לעם ישראל?	ו	והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי
בתחילה ביקשו בני ישראל שיצאו רק הם לזבוח לה'	ז	זכרים
מי ניסה לחקות את המכות?	ח	חרטומים
מה עשה משה למצרי שהרג?	ט	טמן אותו בחול
על מה הכה אהרן?	י	יאור
מה ישאלו בני ישראל משכניהם?	כ	כלי כסף וכלי זהב ושמלות
מה היה כבוד?	ל	לב פרעה
היכן בני ישראל הצטוו למרוח את הדם?	מ	מזוזות והמשקוף
למה נהפך המטה של משה בכואו אל פרעה?	נ	נחש
היכן בישר ה' למשה רבנו שהוא נבחר להיות המנהיג?	ס	סנה
עד מתי היה אסור לבני ישראל לצאת מהבית במכת בכורות?	ע	עד בוקר
אילו צמחים נשברו במכת ברד?	פ	פשתה ושעורה
מי הושארו ביאור וגרמו לריח רע?	צ	צפרדעים
איזו רוח נשאה את הארבה?	ק	קדים
כיצד הזחיר פרעה את משה ואהרן שלא יצאו לזבוח לה'?	ר	רעה נגד פניכם
איזו מכה התחילה מכפות הידיים של משה ואהרן?	ש	שחין
מה הקריבו בני ישראל לקרבן פסח?	ש	שה
לתוך מה נכנסו הצפרדעים?	ת	תנורים

שאלות על מדרשי חז"ל לפי סדר "עשר המכות"

ניתן לספר במפורר ההגדה את מדרשים אלו, ואח"כ לשאול את הילדים:

למה נענשו המצרים ב"חם"?

1. מפני שהם השליכו את התינוקות ליאור (וכנגד מותם, מתו הדגים).
2. מפני שעל פי עצת ההרטומים, היו שוחטים מידי יום 300 תינוקות, כדי שפרעה יוכל לרהוץ בדמם ולהירפא מהצרעת בה לקה.
3. סיבה נוספת למותם של הדגים היא שהם נהנו מבשר התינוקות שהושלכו ליאור.
4. כמה זמן היתה המכה? שבעה ימים נמשכה המכה, אך גם לאחר שהלפה, זמן רב עבר עד שנמוג הריח הרע שעלה מן הדגים המתים.

למה מכת צפרדע?

1. המצרים היו מכריחים את בני ישראל לאסוף בשבילם כל מיני שרצים מגעילים כדי לשחק בהם, ולכן זכו בהרכה שרצים.
2. מפני שהמצרים הכריחו את ישראל לאסוף מיט ללכנים, הביא עליהם הקב"ה צפרדעים שגדלות כבוץ.
3. משום שהמצרים היו צועקים על בני ישראל "מהר! לעבוד!", הם זכו שהצפרדעים יצעקו להם באוזניים כמה ימים טובים.

מדוע לקחה מצרים בכינים?

1. המצרים אילצו את בני ישראל לעבוד כמטאמאי רחובות, והיו מתמלאים כינים.
2. המצרים כפו על בני ישראל לאסוף עפר ללכנים – ולכן נהפך העפר לכינים.
3. המצרים מנעו מבני ישראל לרהוץ מהמינוף שדבק בהם בעבודתם – ולכן לא הצליחו להתנקות מהכינים שדבקו בהם.
4. עם ישראל נמשל לעפר "ושמתי זרעך כעפר הארץ", ומכיוון שניסו לפגוע בהם, נענשו בעפר שהפך לכינים.

למה בא על המצרים מכת ערוב?

1. מפני ששלחו את בני ישראל לצוד עבורים חיות מורפות כדי לסכנם.
2. מכיוון שהרגו את הזכרים וקיוו לקחת לעצמם את בנות ישראל, וכך לערכב בין העמים – הגיעה תערובת של כל מיני חיות.
3. גם המצרים שהיו מסוכסכים ביניהם היו בדעה אחת, לגבי השעבוד וההתעללות בעם ישראל – לכן גם חיות שבדרך כלל בורחות זו מזו באו יחד כדי להתנקם במצרים.
4. המצרים לא התנהגו בצניעות, והיו מערבים גברים ונשים – לכן באה עליהם מכה שעיקרה ערוב.

למה מכת דבר?

1. למרות כל הצרות, המצרים לא יכלו לראות שהיהודים בטלים ממלאכה. ולאחר שהתינוקות שלהם מתו במכת ערוב, החלימו לשלוח את בני ישראל לרעות את עדריהם – לכן, מידה כנגד מידה, מתו בהמותיהם.
2. המצרים שלחו את בני ישראל לרעות בהרים ובמדבריות, כדי להרחיק אותם מנשותיהם – לכן קיבלו "רועה נאמן" – כמו שכתוב בפסוק אחר "מוות ירעם".
3. המצרים היו משתמשים בבני ישראל במקום בבהמות כדי למשוך במחרשות – לכן נענשו בבהמותיהם.
4. המצרים ניצלו את העבודות הקשה כדי לגנוב את עדרי ישראל, שלא היו פנויים לרעות אותם ולהשגיח עליהם.

על מה לקו המצרים בשחין?

1. המוח המצרי לא נה, אם אין עדרים לרעות, שיעסקו בני ישראל בחימום ובצינון מרחצאות, וירחצו ויענגו את גוף המצרים באמבטיות – נגד זה פרח השחין בגופם "הענוג", עד שלא יכלו לסבול את מגע המים כלל, ובמקום לרהוץ במים רחצו בדם ובמוגלה שנטיפו מן הפצעים שעל גופם.
2. המצרים תיעבו את ישראל ונגעלו מהם – ולכן הפכו למגעילים.
3. המצרים לא הרשו ליהודים לעצור ממלאכתם אפילו כדי להתגרד (שלא נדבר על להתרחץ) – ועכשיו הם משתגעים מרוב גירודים.

למה הגיע למצרים ברד?

1. המצרים היו מכים את בני ישראל וצועקים באוזניהם, כדי לזרו אותם בעבודתם – לכן נסקלו והוכו על ידי הברד, והרעש כנגד הצעקות שצעקו על בני ישראל.
2. המצרים שיעבדו את בני ישראל כנטיעת עצים ובעיבוד שדות – לכן הוכו שדותיהם ומטעיהם.
3. המצרים לא מצאו כבר מה לעשות עם העבדים העבריים המובטלים שלהם, והשבו להיפטר מהם בצורה מקורית, לסקול אותם באבנים – אך הקב"ה ידע את מחשבותיהם והקדים לסקול אותם עצמם.

למה דווקא ארבה?

1. מפני שהמצרים השתמשו בבני ישראל כעבדים לזרוע ולעבד את השדות לכן לא נהנו מעבודתם כי הארבה אכלו את יבולם.
2. כדי שאף מצרי לא יחשוב שהברד הביא לו ברכה, כולל העניים כפי שהסברנו קודם.

למה נענשו המצרים ב"חושך"?

1. המצרים השתמשו בבני ישראל כדי להאיר להם את הדרך בלילות.
2. הרשעים, עושים תמיד את מעשיהם בחושך, ושוכחים שהקב"ה רואה אותם בכל זמן ובכל מקום.
3. המצרים רצו להכניס את בני ישראל לבתי אסורים השוכים – ולכן נשאר "אסורים" במשך ימי האפלה.
4. כמו שהם עשו לבני ישראל "חושך בעיניים", ככה יהיה גם להם. 5. כדי שלא יוכלו לראות כמותם של רשעי ישראל.

מצוות צריכות כוונה: דברים שיש לכוין בהם בליל הסדר:

לב) יכוון לפטור בברכת "על אכילת מצה" את הכורך וכן את האפיקומן שבסוף הסעודה.
 לג) יכוון לקיים מצוות הסיבה במצה.
 לד) יכוון לקיים מצוות לא תעשה של "לא יאכל חמין" ומצוות לא תעשה של "כל מחמצת לא תאכלו", ומצוות לפרוש מאכילת חמין שנאמר: "שבעת ימים מצות תאכלו", ומצוות לא תעשה שלא לאכול תערובת חמין, ומצוות לא תעשה של "לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמין", ומצוות לא תעשה של "לא ימצא שאור בבתיכם".

מרור

לה) יכוון לקיים מצווה מדרבנן לברך "על אכילת מרור"
 לו) יכוון לקיים מצווה מדרבנן לאכול מרור.
 לז) הבאת החרוסת וזכר לטיט, לתבן, לתפוח, לדם.
 לח) יכוון לקיים מצוות טיבול המרור בחרוסת.
 לט) יכוון לפטור "בברכת על אכילת מרור" את המרור שאוכל עם הכורך.

כורך

מ) יכוון לקיים מצוות חכמים לאכול מצה ומרור בכריכה אחת ולטובלם בחרוסת וזכר למקדש כסברת הלל הזקן.
 מא) יכוון לקיים מצוות הסיבה בכורך.

שליח עורך

מב) יכוון לקיים מצוות עשה מן התורה לשמוח בהג שנאמר "ושמחת בהגך והיית אך שמח" (שאגת אריה ס"ח).
 מג) יכוון לקיים מצוות סעודה ביום טוב.
 מד) יכוון לקיים מצווה לאכול בשר ולשתות יין בסעודה.
 מה) יכוון לקיים מצוות כבוד ועונג יום טוב.
 מו) יכוון לקיים מצוות דאורייתא עפ"י הגר"א שבכל כזית מצה יש מצווה (הו"ד במ"ב תע"ה מ"ה), הו"ע (עמ' פו בהערה). ובאול"צ: ימעט בתבשילין וירבה במצה (עמ' קסח).

צפון

מז) יכוון לקיים מצוות אכילת אפיקומן וזכר קרבן פסח הנאכל על השבע. (מה) אם אוכל עוד כזית מצה, יכוון וזכר למצה הנאכלת עמה. (מט) יכוון לקיים מצוות הסיבה באפיקומן.

ברך

נ) יכוון לקיים מצוות חכמים לעשות מים אחרונים.
 נא) יכוון לקיים מצוות זימון.
 נב) יכוון לקיים מצוות כוס בברכת המזון.
 נג) יכוון לקיים מצוות עשה מן התורה לברך שלש ברכות ברכת המזון.
 נד) יכוון לקיים מצווה מדרבנן לברך ברכה רביעית בברכת המזון.
 נה) יכוון לקיים מצווה מדרבנן לשתות כוס שלישית ויכוון בברכה זאת לפטור כוס רביעית.
 נו) יכוון לקיים מצוות הסיבה בכוס שלישי.
 הלל

נז) יכוון לקיים מצוות אמירת הלל וברכת שיר.
 נח) יכוון לקיים מצוות חכמים לברך בסוף ההלל.
 נט) יכוון לקיים מצוות שתית כוס רביעית.
 ס) יכוון לקיים מצוות הסיבה בכוס רביעית.
 סא) יכוון לקיים מצוות ברכה אחרונה על היין.
 סב) יכוון לאחר ההגדה לקיים מצווה לספר בסיפור יציאת מצרים עד שתחטפנו שינה.

קדש א) יכוון לקיים מצוות קידוש ביום טוב (מחלוקת אם דאורייתא – פמ"ג רצ"ו י"א, או דרבנן – מג"א רע"א א').

ב) יכוון לקיים מצוות קידוש על היין (מחלוקת אם דאורייתא – רע"א, או דרבנן – מג"א שם).

ג) יכוון לקיים מצווה מדרבנן לברך "בורא פרי הגפן" בקידוש הלילה.

ד) יכוון בברכת "בורא פרי הגפן" לפטור כוס שני ואת כל הכוסות שנשתה בינתיים.

ה) יכוון לקיים מצוות הזכרת יציאת מצרים בקידוש (היי אדם כלל ק"א י"א).

ו) יכוון לקיים מצווה מדרבנן לברך "שהחיינו" בקידוש.

ז) יכוון בברכת שהחיינו לפטור את היום וכן את המצוות הנהוגות בלילה כגון: מצה, מרור וסיפור יציאת מצרים.

ח) יכוון בעל הבית המקדש להוציא את כל השומעים ידי חובת קידוש וגם הם יכוונו לצאת מהמקדש.

ט) יכוון לקיים מצווה מדרבנן לשתות כוס ראשונה (כל כוס מצוה בנפרד ע"פ מ"ב תע"ד סק"א).

י) יכוון לקיים מצוות הסיבה בכוס ראשונה.

יא) יכוון באכילת הביצה זכר לקרבן הגיגה.

ורחץ

יב) יכוון ליטול ידיים לטיבולו במשקה כתקנת חז"ל.

כרפס

יג) יכוון לקיים מצווה מדרבנן לברך "בורא פרי האדמה" על הכרפס.

יד) יכוון לקיים מצוות טיבול הכרפס במי מלה. (טו) יכוון לקיים מצוות אכילת הכרפס. (טז) בברכת "בורא פרי האדמה" שמברך על הכרפס. (יח) יכוון לפטור את המרור.

יז) יכוון להנחת הזרוע בקערה וזכר לקרבן פסח.

יחין

יח) יכוון לקיים מצוות בציעת המצה האמצעית לשניים זכר ללחם עוני ופרוסה (ע"פ הב"א"ח שהביא לשם יהוד למצווה זו).

מגיד

יט) יכוון בהגדה לקיים מצוות עשה מן התורה של סיפור יציאת מצרים שנאמר "והגדת לבנך" וגם מצוות תלמוד תורה. כ) יכוון בהגדה לקיים מצוות מהתורה של שאלת הבן ביציאת מצרים.

כא) חיוב אמירת פסח, מצה ומרור – כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח.

כב) חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.

כג) יכוון לקיים מצווה להודות ולהלל לה' על הניסים והנפלאות. כד) יכוון לקיים מצוות מדרבנן לשתות כוס שני.

כה) יכוון לקיים מצוות הסיבה בכוס שני.

רחצה

כו) יכוון ליטול את הידיים לסעודה כתקנת חז"ל, וכן יכוון שנוטל ידיו נטילה המכשרת לאכילה.

כז) יכוון לקיים מצווה מדרבנן לברך "על נטילת ידיים".

מוציא מצה

כח) יכוון לקיים מצווה מדרבנן לברך "המוציא".

כט) יכוון לקיים מצווה מדרבנן לברך "על אכילת מצה".

ל) יכוון לקיים מצוות לחם משנה.

לא) יכוון לקיים מצוות עשה מן התורה לאכול מצה בליל חמשה עשר בניסן שנאמר "אך בארבעה עשר לחודש בערב תאכלו מצות".